

”Supertähden ilmaantuminen on oletettavasti vain ajan kysymys”

Maahanmuuttajat ja suomalaisen jalkapalloilun tulevaisuus

Marko Kananen

Maahanmuuttotaustaiset jalkapalloilijat ovat nousseet 2000-luvulla nopeasti suomalaisen jalkapalloilun huipulle. Tässä artikkelissa tarkastellaan sitä, kuinka maahanmuuttotaustaisia pelaajia on käsitelty suomalaisessa mediassa. Millaisia niin positiivisia kuin negatiivisia ominaisuuksia ja ennakko-oletuksia heihin on liitetty ja millaisia rooleja heille on tarjottu? Analyysin tulokset tuovat esiin maahanmuuttotaustaisia pelaajia koskevassa kirjoittelussa korostuvaa tasapainoilua poikkeuksellisia jalkapallotaitoja korostavan meritokratiapuheen ja asenneongelmia käsittelevän huolipuheen välillä. Näiden perinteisten käsittelytapojen lisäksi mediassa on kuitenkin myös nähtävissä merkkejä maahanmuuttotaustaisten pelaajien normalisoitumisesta osaksi suomalaisen jalkapalloilun arkea.

Suomen miesten jalkapallomaajoukkueen historiikissa toimittaja Antti Eerola (2015) kuvaa Suomea ”jalkapallomaailman Aku Ankaksi”, joka sinnikkäästä yrityksestä huolimatta möhlii mahdollisuutensa arvokisoihin aina ratkaisevalla hetkellä. Muutamaa läheltä piti -tilan-

netta lukuun ottamatta arvokisapaikka näyttikin pitkään jäävän pelkäksi unelmaksi vuodesta 1938 karsintoja pelanneelle miesten maajoukkueelle. Tämän vuosikymmeniä kestäneen korpivaeluksen myötä suomalaisen jalkapalloilun parissa sai Matti Villgrenin (2007)

mukaan jalansijaa periferiatrauma, jossa menestyvää ja uskottavaa jalkapalloa pelattiin aina jossain muualla, kun taas Suomessa oltiin vain ”pohjoisia pallonpotkijoita”.

Vuosituhannen vaihteessa suomalaisen jalkapalloilun piirissä heräsi

kuitenkin uudenlainen toivonkipinä. EU-jäsenyyden ja kansainvälisten kehityskulkujen myötä maahanmuutto Suomeen lisääntyi merkittävästi ja varsinkin monet maahanmuuttotaustaiset pelaajat raivasivat tietään kohti suomalaisen jalkapalloilun huippua. Alla olevan jalkapallovalmentaja Erkki V. Lehtolan (2007) kirjoituksen tavoin tämä herätti toivon siitä, että lisääntyvän maahanmuuton myötä perifeerinen Suomikin saisi osansa jalkapallomaailman ytimessä vallitsevasta korkeammasta jalkapallokulttuurista.

Suomen väestö ikääntyy. Matti Vanhasen hallitus varautuu uhkaavaan työvoimapulaan aktiivisella maahanmuuttopolitiikalla. Sen edistäminen on suomalaisen jalkapallonkin etu. Maajoukkue kaipaa eläköityvien litmasten ja hyypiöiden korvaajiksi pelaajia, jotka ovat syntymästään saakka imeneet ja hengittäneet korkeaa jalkapallokulttuuria. Heitä, joille jalkapallo on suuria tunteita, palavaa halua kehittyä ja kiihkeää voitontavoittelua. (Lehtola 2007.)

Suomalaisessa mediassa maahanmuuttotaustaisten pelaajien yleistyemisessä nähtiin yhtymäkohtia monien eurooppalaisten maajoukkueiden menestystarinoihin. Esimerkiksi vuonna 1998 maailmanmestaruuden ja kahta vuotta myöhemmin Euroopan mestaruuden voitta-

nut Ranskan maajoukkue esitettiin usein malliesimerkkinä monikulttuurisen pelaajiston ja urheilullisen menestyksen välisestä yhteydestä. Suomessa huomiota kiinnitettiin paljon myös Ruotsin jalkapallon kirkkaimpaan tähteen, bosnialaistaustaiseen Zlatan Ibrahimovićiin, jonka katsottiin nostaneen länsinaapurin maajoukkueen kokonaan uudelle tasolle. Suomen mediassa kyseltiinkin toiveikkaasti Suomen oman Zlatanin perään.

Siinä missä maahanmuuttoa yhteiskunnallisena ilmiönä on käsitelty usein ongelmien ja haasteiden kautta (Hors-ti 2005; Keskinen 2009), on jalkapalloilun piirissä asiaa lähestytty lähinnä urheilullisen meritokratian näkökulmasta (Kytölä 2017). Keskustelua on ohjannut ajatus maahanmuuttotaustaisten pelaajien myötä tapahtuvasta suomalaisen jalkapalloilun tason noususta. Suomalaisessa urheilumediassa maahanmuuttotaustaiset jalkapalloilijat onkin tyypillisesti esitetty korkeamman osaamisen piiristä tulevana vahvistuksina, jotka omalla panoksellaan auttavat suomalaista jalkapalloilua kohti kansainvälistä menestystä.

Tämän huippu-urheilulle tyypillisen meritokratiapuheen varjossa on kuitenkin kulkenut myös vaimeasävyisempi huolipuhe, jossa maahanmuuttotaustaisten pelaajien pelitaitojen sijaan on pohdittu esimerkiksi joukkueeseen sitoutu-

miseen, taktiikan noudattamiseen ja hermokontrolliin liittyviä haasteita. Vaikka huolipuheessakaan pelaajan rodullista, etnistä tai kulttuurista taustaa ei nähdä maajoukkuepaikan esteenä, tarkastellaan siinä kuitenkin kriittisesti maahanmuuttotaustaisten pelaajien sopeutumista ja sitoutumista Suomen maajoukkueeseen ja yleisemminkin suomalaiseseen pelitapaan ja -kulttuuriin.

Tässä artikkelissa tarkastellaan lähemmin tätä mediassa luotua osittain jännitteistäkin kuvaa maahanmuuttotaustaisista miesjalkapalloilijoista¹ ja heidän suhteestaan suomalaiseen jalkapalloiluun. Kuinka maahanmuuttotaustaisia pelaajia on käsitelty suomalaisessa mediassa kuluneen kahden vuosikymmenen aikana? Millaisia niin positiivisia kuin negatiivisia ominaisuuksia ja ennakko-oletuksia heihin on liitetty ja millaisia rooleja heille on annettu? Entä millainen on maahanmuuttotaustaisten pelaajien suhde median luomaan kuvaan suomalaisesta jalkapallosta ja jalkapalloiluudesta? Millainen jalkapallo ja jalkapalloilijuus määrittävät normatiiviseksi ja kuinka (hyvin tai huonosti) maahanmuuttotaustaiset jalkapalloilijat mahtuvat tämän määritelmän piiriin?

Artikkelissa käytetty termi ”maahanmuuttotaustainen jalkapalloilija” on lähtökohtaisesti ongelmallinen, sillä se pyrkii niputtamaan yhteen heterogee-

nisen joukon pelaajia, joiden taustat ja tarinat poikkeavat merkittävästi toisistaan. Maahanmuuttotaustaisella pelaajalla voidaan viitata niin ensimmäisen kuin toisen sukupolven maahanmuuttajiin kuin myös niihin pelaajiin, joiden vanhemmista ainakin toinen on syntynyt Suomen ulkopuolella. Artikkelin tarkoituksena ei ole kohdella tätä ryhmää objektiivisesti todennettavissa olevana tai sisäisesti yhtenäisenä, vaan päinvastoin tarkastella kriittisesti sitä, kuinka hyvin erilaisiakin pelaajia on käsitelty mediassa yksilölliset erot häivyttävän maahanmuuttajalinssin lävitse. Maahanmuuttajuuden määritelmää ei ole tämän vuoksi rajattu, vaan analyysi pohjautuu aineistosta esiin nouseviin tapoihin puhua maahanmuuttajuudesta ja maahanmuuttotaustaisista jalkapalloilijoista.

Median valkoinen katse

Artikkelin teoreettinen viitekehys rakentuu kriittisen rotuteorian (Delgado & Stefancic 2017; Twine, Warren & Warren 2000) ja erityisesti rodullistamisen tematiikan ympärille. Rodullistaminen viittaa käytänteisiin, joissa ihmisiin liitetään ihonvärin tai etnisen taustan vuoksi esimerkiksi osaamiseen, taipumuksiin tai luonteenpiirteisiin liittyviä ennako-odotuksia ja stereotyyppioita

(Omi & Winant 1986; Murji & Solomos 2005; Ansari 2004). Rodullistamiseen liittyy siis ajatus heterogeenisten ihmisryhmien, kuten esimerkiksi juuri maahanmuuttajien, esittämisestä yhtenäisenä rodunkaltaisena ryhmänä, jolla on tiettyjä yhteisiä piirteitä tai ominaisuuksia (Gans 2017). Näiden yleistävien käsitysten ja tulkintojen kautta eri ryhmien välille luodaan puolestaan hierarkkisesti jäsenyviä sosiaalisia rajoja ja eriarvoistavia asemia ja käytänteitä (Alba & Nee 2009).

Rodullistamisen näkökulmasta urheilullisuus on yksi harvoista maahanmuuttajille vakiintuneista positiivisesti latautuneista ennako-odotuksista. Vaikka esimerkiksi tummaihoisiin nuoriin miehiin liitetään usein aggressiivisuuden, hypermaskuliinisuuden tai ylikorostuneen seksuaalisuuden kaltaisia negatiivisia ennakkoluuloja (Rastas 2002; Chun 2011; Hodge ym. 2008), on kuva urheilun saralla huomattavasti monipuolisempi. Esimerkiksi pikajuoksun tai koripallon kaltaisissa lajeissa tummaan ihonväriin liittyy stereotyyppisesti oletus hyvistä geeneistä. Suomessa Helena Huhta (2013) on tutkinut monikulttuurisia huippu-urheilijoita, joista suurin osa kertoi fyysisen ”ulkomaalaisuuden” hyödyttäneen heitä urheilussa. Urheilun kentillä heidän etninen taustansa oli lähes poikkeuksetta tulkittu

osoitukseksi erityisen otollisista fyysisistä ominaisuuksista.

Urheilullisuuteen liittyvät positii-visetkin ennako-oletukset voivat kuitenkin myös kääntyä itseään vastaan ja rajoittaa maahanmuuttotaustaisten urheilijoiden mahdollisuuksia. Rodullisen leimaamisen (Engh, Settler & Aggergaard 2017; Maguire 1991) myötä urheilijoiden voidaan esimerkiksi olettaa ihonvärin perusteella soveltuvan luontaisesti paremmin tiettyihin lajeihin tai tiettyille pelipaikoille. Esimerkiksi tummaihoisia urheilijoita on ohjattu fyysisyyden varaan rakentuviin lajeihin, kun taas valkoisten urheilijoiden on katsottu soveltuvan paremmin taktista osaamista tai johtajaominaisuuksia vaativiin lajeihin ja rooleihin (Carrington 2010; Hylton 2008; Hoberman 1997). Tunnettu esimerkki tästä on amerikkalainen jalkapallo, jossa hyökkäyspeliä johtavat pelinrakentajat ovat olleet valtaosin valkoisia, kun taas palloa kantavat keskushyökkääjät pääosin tummaihoisia (Van Sterkenburg, Knoppers & de Leeuw 2010).

Rodullistamisen kautta voidaan myös tarkastella erilaisiin pelityyleihin ja -tapoihin liittyviä ennako-odotuksia ja arvostuksia. Esimerkiksi eurooppalaisessa kontekstissa tutkimukset ovat tuoneet esiin afrikkalaisiin jalkapalloilijoihin liitettyä mielikuvaa luontaisesti urheilullisina, mutta taktisesta kypsymät-

töminä ja kurittomina pelaajina. Näiden vastapainoksi eurooppalaisista pelaajista on puolestaan luotu kuvaa ammattimaisina, luotettavina ja taktisesti älykkäinä pelaajina. (Ungruhe 2014; Vidacs 2006.) Sine Agergaard ja Jan Kahr Sørensen (2009) ovat puolestaan nostaneet esiin tyypillisinä maahanmuuttoaustaisiin jalkapalloilijoihin liitettyinä negatiivisina ennako-oletuksina itsekyyden, heikon työmoraalin ja hermo-kontrollin puutteen.

Ihönväri, etninen tausta tai maahanmuuttajuus ei ole kuitenkaan välttämättä aina yhtä merkityksellinen eronteon väline jalkapallon kentillä, vaan se voi tulla korostetummin esille esimerkiksi pelisuoritusten tai -tulosten mukaisesti. James Rosbrook-Thompsonin (2013) mukaan mielikuviin maahanmuuttajista kurittomina ja itsekkäinä pelaajina palataan tyypillisesti epäonnistumisten ja tappioiden hetkillä. Ennakkoluulojen ja odotusten merkitys voi vaihdella myös esimerkiksi eri pelaajien, pelipaikkojen tai -tyylien kohdalla. Esimerkiksi Suomessa ammattilaisina pelanneista ulkomaalaisista jalkapalloilijoista etenkin hyökkääjät ovat kokeneet saaneensa laiskan pelaajan leiman suomalaisista pelaajista poikkeavan pelityylinsä takia (Naakka 2014).

Rodullistaminen saa siis merkityksensä vertailuasetelmassa valtavirran

kanssa. Richard Dyerin mukaan valkoisuus toimii yhteiskunnallisena normina, jota vasten erilaisuutta ja poikkeavuutta arvioidaan ja arvotetaan (Dyer 1997). Samoin Sara Ahmed (2007) on kirjoittanut valkoisesta katseesta normatiivisena tilana ja kokemuksena. Ahmedille valkoisuus viittaa länsimaisessa yhteiskunnassa vallitsevaan hegemoniseen tapaan selittää, määrittää, ymmärtää ja kokea maailmaa. Näin valkoisuus kokemuksen ja ymmärtämisen tapana asettaa yhteiskunnallisen normaaliuden ja samalla myös sisäpiirin ja marginaalin väliset rajat. Tämän artikkelin kontekstissa valkoinen katse liittyy erityisesti suomalaisen median tapoihin ymmärtää, selittää ja arvottaa maahanmuuttoaustaisia miesjalkapalloilijoita Suomessa. Vaikka perinteisen median asema urheilujournalismissa onkin heikentynyt esimerkiksi sosiaalisen median myötä, on toimittajilla yhä paljon valtaa sen suhteen, millaisia maahanmuuttajataustaisia urheilijoita ja heihin kytkeytyviä ennakkoodotuksia ja käsityksiä suurelle yleisölle esitetään ja millainen jalkapallo ja jalkapalloilu määrittyy suomalaisessa mediassa normatiiviseksi.

Rodullistaminen ei ole kuitenkaan staattista ja pysyvää, vaan sosiaalisten ja kulttuuristen (valta)suhteiden muutosten myötä myös eri ryhmiin kohdistuvat rodullistavat katseet voivat muut-

tua. Esimerkiksi Yhdysvaltain maahanmuuttohistoriassa monia eurooppalaisia väestöryhmiä, kuten esimerkiksi italialaisia ja irlantilaisia, pidettiin alun perin ulkopuolisina ja alempiarvoisina, ennen kuin he vuosikymmenten kuluessa (ositain myös urheilumenestyksen ansiosta, ks. esim. Gems 2012; Wilcox 2006) sulautuivat osaksi valkoista valtaväestöä (Alba & Nee 2009). Vaikka tämän artikkelin aikajänne (2000–2020) on huomattavasti lyhyempi, on se silti suomalaisen maahanmuuton ja jalkapalloilun suhteen tarkastelun kannalta merkityksellinen. Kuluneen kahden vuosikymmenen aikana maahanmuuttajien määrä on moninkertaistunut ja sitä myötä myös maahanmuuttotaustaisten pelaajien määrä suomalaisessa huippujalkapalloilussa on kasvanut. Analysoitu ajanjakso pitää myös sisällään Suomen miesten maajoukkueen nousun historialliseen arvokisapaikkaan. Yhdessä nämä tapahtumakulut avaavat mahdollisuuden tarkastella maahanmuuttotaustaisiin miespelaajiin kohdistuvan valkoisen katseen muutoksia ja jatkuvuuksia.

Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Artikkelin aineistona toimivat siis maahanmuuttotaustaisia miesjalkapalloilijoita käsittelevät erilaiset mediatekstit. Aineiston osalta tavoitteena on ollut

saavuttaa mahdollisimman laaja-alainen ja moniääninen kuva maahanmuuttotaustaisia jalkapalloilijoita koskevasta kirjoittelusta. Artikkelissa on analysoitu ensinnäkin maahanmuuttotaustaisia jalkapalloilijoita käsitteleviä kirjoja: Mika Wickströmin (2017) *Shefki Kuqi – Kosovon härkä*, Märten Westön (2016) *Eremenkot. Jalkapalloperheen tarina*, Atik Ismailin (2015) *Ammattina jalkapallo* ja Ari Virtasen *Oi Suomi on!* (2020). Tämän lisäksi aineistona on käytetty myös Olli Laineen (2018) ohjaamaa Hete-maj'n perheen tarinan kertovaa ”Kotimaa Kosovo Suomi” -dokumenttiohjelmaa. Näissä aineistotyypeissä painottuvat erityisesti vuosituhannen vaihteessa alkaneessa maahanmuuttotaustaisten pelaajien ensimmäisessä aallossa keskeisissä rooleissa olleiden pelaajien tarinat.

Tämän lisäksi artikkelissa on analysoitu 2000-luvulla julkaistuja maahanmuuttotaustaisia jalkapalloilijoita käsitteleviä verkkotekstejä, kuten esimerkiksi henkilökuvia, haastatteluja, kommentteja ja otteluraportteja. Tältä osin aineistoa on haettu niin Googlen kuin viiden luetuimman (FIAM 2020) suomenkielisen valtavirtamedian (*Helsingin Sanomat*, *Yleisradio*, *Iltalehti*, *Iltasanomat* ja *MTV*) ja kahden urheilulehden (*Urheilulehti* ja *ELMO-lehti*) omien hakutoimintojen kautta. Hakuja on tehty kaikkien A- ja/ tai U21-maajoukkueissa 2000-luvuilla

esiintyneiden, maahanmuuttotaustaisiksi tulkittavissa olevien pelaajien nimillä. Tämän lisäksi hakuja on tehty erilaisilla maahanmuuttoa ja jalkapalloa yhdistelevillä hakutermeillä. Haettu aineisto on rajattu perinteisiin valtavirtamedioihin, minkä myötä esimerkiksi jalkapallokannattajien ja -fanien keskustelupalstat, blogit ja muu sosiaalinen media on jätetty kokonaan analysoitavan aineiston ulkopuolelle.

Aineistolla ja sen keruutavalla on omat vahvuutensa ja rajoitteensa. Sen kautta on mahdollista saada niin määrällisesti kuin ajallisesti varsin kattava aineisto, joka sisältää hyvin erilaista materiaalia aina syväluotaavista henkilökuvista lyhyisiin puheenvuoroihin ja otteluraportteihin. Aineiston monimuotoisuudessa piilee kuitenkin myös sen heikkous. Koska aineisto koostuu hyvin erityyppisistä ja -tyyppisistä mediasisällöistä, joihin voi kirjoittajan, haastateltavan tai julkaisijan taholta liittyä erilaisia motivaatioita ja tavoitteita, ei niiden pohjalta tule tehdä liian yksityiskohtaisia johtopäätöksiä. Nämä rajoitukset huomioiden tämän artikkelin tavoitteena onkin ollut nostaa esiin niitä yleisiä puhetapoja ja luokitteluja, jotka toistuvat aineistossa säännöllisesti tekstityypistä ja -tyylistä riippumatta.

Noin kahdensadan tekstin massasta tarkempaan analyysiin valikoitui lopul-

ta 50 erilaista tekstinäytettä. Ajallisesti aineistossa painottuvat viimeisimmät viisi vuotta, sillä analysoiduista teksteistä puolet on julkaistu aikavälillä 2016–2020. Selvästi vähimmälle huomiolle jää puolestaan 2000-luvun ensimmäinen vuosikymmen, jolta analysoituja tekstejä oli kaikkiaan vain seitsemän². Loput kahdeksantoista tekstinäytettä jakautuvat varsin tasaisesti vuosille 2011–2015.

Suomalaisen urheilumedian katseen valkoisuudesta kertoo se, että kaikki tässä artikkelissa analysoidut tekstit ovat valkoisihosten, kantasuomalaisiksi miellettyjen toimittajien kirjoittamia. Myös sukupuolen osalta aineistossa on merkittävä epätasapaino, sillä vain kolme analysoiduista teksteistä on naisten kirjoittamia. Taustalla ei siis ole tutkijan tekemä rajaus, vaan aineiston painottumisen voidaan katsoa heijastavan suomalaista mediatodellisuutta, jossa urheilutoimijat ovat valtaosin valkoisihaisia ja kantasuomalaisia miehiä.

Tarkempaan analyysiin valikoituneiden tekstien kriteerinä oli, että niissä maahanmuuttajuus esitettiin selkeästi merkityksellisenä tekijänä tekstin kohteena olevalle jalkapalloilijalle. Tämä saattoi näkyä esimerkiksi viittauksina Suomen ulkopuolella saatuihin jalkapallo-oppeihin, maahanmuuton aiheuttamien elämänpolullisten haasteiden vaikutuksista pelaajaan tai vaikkapa eri-

laisen kulttuuritaustan heijastumisesta pelitapaan. Pelkkä maahanmuuttotaustan mainitseminen ei siis itsessään riittänyt, vaan analyysin kannalta olennaista oli, että pelaajan taustan ja hänen kentällä ja/tai sen ulkopuolella esiin nousevien ominaisuuksien ja edesottamusten välille rakennettiin selkeä yhteys. Tämän lisäksi analyysiin otettiin mukaan tekstejä, joissa rakennettiin kuvaa suomalaisesta jalkapallosta ja suomalaisesta jalkapalloiluudesta. Useimmiten nämä kaksi ehtoa täyttyivät yhdessä ja samassa tekstissä, koska maahanmuuttotaustaisten pelaajien ominaisuuksia ja edesottamuksia peilataan tyypillisesti juuri oletettuun kuvaan (epä)suomalaisesta jalkapallosta.

Aineiston analyysissä on käytetty sisältöanalyysiä, jossa aineisto on järjestetty temaattisen luokittelun kautta uudeksi kokonaisuudeksi (Eskola & Suoranta 1998; Tuomi & Sarajarvi 2017). Analyysi koostuu kahdesta erillisestä, mutta toisiinsa varsin tiukasti kietoutuvasta osiosta. Ensimmäisessä osiossa huomiota on kiinnitetty jalkapalloilijoiden maahanmuuttotaustaa koskeviin viittauksiin. Kuinka heidän taustastaan on kirjoitettu, millaisia asioita siitä on nostettu esiin ja kuinka taustan on nähty vaikuttavan kyseiseen henkilöön niin pelaajana kuin ihmisenä? Tämän jälkeen nämä havainnot on jaotel-

tu jalkapallo-ominaisuuksiin (esim. taidollinen, taktinen ja fyysinen osaaminen) ja henkisiin ominaisuuksiin (esim. luonteenpiirteet, asenne, kasvatusta, kokemukset) ja jaettu edelleen positiivisiksi ja negatiivisiksi tulkittaviksi ominaisuuksiksi. Analyysin toisessa osiossa on puolestaan tarkasteltu sitä, kuinka mediassa määritellään (epä)suomalaista jalkapalloa ja jalkapalloilijuuksia. Millaisia positiivisia ja negatiivisia ominaisuuksia ja arvoja siihen liitetään? Analyysin lopuksi nämä osiot on yhdistetty, jolloin on päädytty tarkastelemaan sitä, kuinka maahanmuuttotaustaisia pelaajia suhteutetaan ja arvotetaan suomalaiseen jalkapalloon nähden. Miltä osin ja kuinka hyvin tai huonosti he sopivat mediassa luotuu kuvaan normatiivisesta suomalaisesta jalkapalloiluudesta?

Ylivertaiset ja täysin poikkeukselliset

Artikkelin yhtenä tarkoituksena on siis tuoda esiin suomalaisessa mediassa ilmeneviä maahanmuuttajuuden määrittymisiä ja merkityksellistymisiä jalkapallon kontekstissa. Analysoidussa aineistossa jalkapalloilijoiden maahanmuuttajuus näyttäisi saavan ilmenemismuotonsa erityisesti rajanvedoissa ja erotautumisissa suomalaisuuden kanssa. Maahanmuuttotaustaisten pelaajien ominaisuuksia käsittelevä media-

aineisto sisältääkin usein vertailuasetelman suomalaisiin pelaajiin, suomalaiseen pelityyliin tai yleisemmin suomalaisen jalkapallon arvo- ja kokemusmaailmaan. Keskeiseksi teemaksi nousee tältä osin maahanmuuttotaustaisiin pelaajiin yhdistetyt mielikuvat epäsuomalaisuudesta tai epätyypillisestä suomalaisuudesta ja niiden varaan rakentuva ajatus maahanmuuttotaustaisten jalkapalloilijoiden poikkeuksellisuudesta.

Yksi tyypillinen esimerkki tästä poikkeuksellisuudesta on maahanmuuttotaustaisten pelaajien taustan ja elämänpolun varaan rakentuva tarina heidän erityisestä tahdonvoimastaan ja periksiantamattomuudestaan. Maahanmuuttotaustaisia pelaajia koskevassa kirjoittelussa korostuvatkin usein ”vaikeuksista voittoon” -tyyppiset tarinat, joissa pelaaja on periksiantamattomuutensa avulla selättänyt vastoinkäymisiä niin kentällä kuin sen ulkopuolella. Esimerkiksi jalkapallovalmentaja Juha Malinen on kertonut arvostavansa ”tahtotasoltaan kovia” maahanmuuttotaustaisia pelaajia, joista ”vaikeudet elämässä ovat tehneet yritteliäitä ja taistelijoita”, ja joista ”tulee huippu-urheilijoita erittäin suurella prosentilla kantasuomalaisiin verrattuna” (Hakola 2015). Näille periksiantamattomuutta korostaville tarinoille on tyypillistä vastakkainasettelu

maahanmuuttotaustaisten ja kantasuomalaisten pelaajien kasvuolosuhteiden välillä. Esimerkiksi Pohjalaisen toimittaja Toni Viljanmaa (2015) kysyy kolumnissaan: ”Entä jos nuorilla maahanmuuttajilla on enemmän menestymisen nälkää liian hyvään tottuneeseen ja vähän liikkuvaan kantaväestöön verrattuna?”

Periksiantamattomuuden lisäksi maahanmuuttotaustaisia huippujalkapalloilijoita käsittelevissä kirjoituksissa korostuu tyypillisesti pelaajien korkea itseluottamus ja kunnianhimo. Periksiantamattomuuden tavoin myös itseluottamuksen kohdalla vertauskohtaa haetaan kantasuomalaisiin pelaajiin ja ylipäätään suomalaisuuteen. Analysoidussa aineistossa esimerkiksi Perparim Hetaimajsta huokuu ”suomalaiselle pelaajalle hivenen epätyypillistä itsevarmuutta ja kypsyyttä” (A. Virtanen 2019), kun taas Roman Eremenko on ”siinä mielessä epäsuomalainen, että hänellä on vahva itseluottamus” (Westö & Eremenko 2016). Pyry Soirissa puolestaan ”on sen verran kansainvälistä verta, että hänen kunnianhimosensa ja itseluottamuksensa ovat erittäin korkealla tasolla” (Oivio 2017).

Maahanmuuttotaustaisiin pelaajiin yhdistetty vahva itseluottamus ja kunnianhimo liittyvät usein myös oletuksiin tietynlaisista pelitaidoista ja -tyylistä, jossa korostuu tyypillisesti pallol-

linen taito ja luovuus (ks. myös Agergaard & Sørensen, 2009). Pelitaitojen ja -tyylin kohdalla merkittäväksi taustatekijäksi nostetaan usein maahanmuuttotaustaisten pelaajien kantasuomalaisien junioreiden pelaajapolusta poikkeavat kasvu- ja peliympäristöt. Esimerkiksi lapsuutensa pakolaisleirillä viettäneeseen Mostaugh Yaghoubiin ”opit Teheranin kaduilta ovat juurtuneet tiukkaan” (Pyykkö 2015). Näiden varhaisten pelikokemustensa myötä hän on ”saanut pallon tottelemaan ahtaassakin paikassa ja oppinut kuljettamaan sitä pitempään kuin muut” (mt.). Suomessa syntyneestä, mutta 12-vuotiaana Englantiin muutaneesta Glen Kamarasta puolestaan ”huokuu yhä katujalkapalloilija”, jonka ”luontaiset vaistot kentällä ovat suomalaiselle jalkapalloilijalle yliveritaiset ja täysin poikkeukselliset” (Rosti 2018).

Maahanmuuttotaustaisia jalkapalloilijoita koskevissa verkkokirjoituksissa korostuu siis kantasuomalaisesta valtavirrasta poikkeava elämäntilanne ja sen pohjalta rakentuva kuva epäsuomalaisesta jalkapalloilijuudesta. Kovien kokemusten, vaikeuksien ja haasteiden alleviivaamisen osalta yhtymäkohtia voidaan löytää esimerkiksi yhdysvaltalaisen urheilumedian tavasta rakentaa yhteyttä mustien urheilijoiden menestyksen ja heidän rankkojen kasvuolosuhteidensa ja -ympäristönsä välille (Andrews, Mo-

wer & Silk 2011). Tältä osin median luoma kuva maahanmuuttotaustaisista jalkapalloilijoista onkin varsin yksipuolinen. Esimerkiksi keskiluokkaisesta perheestä tulevien maahanmuuttotaustaisten pelaajien tarinat olivat analysoidussa aineistossa hyvin harvinaisia (esim. Saarinen 2014; katso myös Berg 2016).

Toisella tavalla temperamenttisia

Maahanmuuttotaustaisten pelaajien poikkeuksellista periksiantamattomuutta, itseluottamusta ja pallollista osaamista korostavan meritokratiapuheen vastapainona toimii huolipuhe, jossa ongelmia nähdään erityisesti joukkuepelaamisessa ja pelaajien henkisisissä ominaisuuksissa. Tällöin esiin nousevat puheenvuorot pelaajien itsekkyydestä, yhteisen päämäärän unohtamisesta ja puolustusvelvoitteiden laiminlyömisestä. Huomionarvoista on, että huolipuheessa ei kyseenalaisteta maahanmuuttotaustaisten pelaajien taitoja, vaan ongelmien nähdään johtuvan ennen kaikkea asenteesta ja henkisisistä ominaisuuksista. Esimerkiksi Alexei Eremenko Juniorin kohdalla ”ongelma ei ollut siinä, etteikö Junior olisi osannut puolustaa, ongelma oli siinä, ettei hän välittänyt tehdä sitä” (Westö & Eremenko 2016).

Yleisellä tasolla huolipuheessa kyseenalaistetaan pelaajan sitoutuminen

ja sopeutuminen joukkueeseen. Viime aikoina näkyvin esimerkki tästä on ollut pitkään sivussa olleen Roman Eremenkon mahdollinen paluu maajoukkueeseen. Kokaiininkäytöstä vuonna 2016 saamaansa pelikieltoon asti Eremenkoa käsiteltiin mediassa lähinnä meritokraatiapuheen näkökulmasta, jolloin hän oli ”Suomen ainoa kansainvälisen tason pelaaja” (Kinnunen 2015). Eremenkon pelillistä panosta maajoukkueelle ei edelleenkään kyseenalaisteta, mutta kirjoituksiin on ilmaantunut huomattavasti enemmän joukkueeseen sitoutumiseen ja sopeutumiseen liittyvää huolipuhetta. Esimerkiksi Hämeen Sanomien Jari Virtasen (2019) mukaan Eremenkon paluu voisi ”horjuttaa sitä henkistä voimaa ja yhteisöllisyyttä mikä on yksi merkittävä syy joukkueen nykyämenestykseen.” Satakunnan Kansan kolumnissaan Pekka Aalto (2018) puolestaan toivottaa Roman Eremenkon tervetulleeksi ”mikäli miehen sydän sykkii kunnolla Suomelle”.

Huolipuheenvuoroissa esiin nostetaan usein myös maahanmuuttotautistaisten pelaajien kurittomuus ja hermo-kontrollin puute (katso myös Berg 2016; Agergaard & Sørensen 2009). Tyypillisessä stereotyyppiassa maahanmuuttotautistaisten pelaaja on Abukar Mohamedin tavoin ”hetken lapsi, joka ei aina noudattanut kaikkia ohjeita kirjaimelli-

sesti” (Aalto 2017). Kurittomuus liittyy myös ajatukseen siitä, että maahanmuuttotautistaisten pelaajien korkea tunnetaso voi johtaa helposti ylilyönteihin. Pitkän päivätyön suomalaisen jalkapallon parissa tehneen Markku Peltoniemen sanoin maahanmuuttotautistaiset nuoret ovat ”toisella tavalla temperamenttisia kuin suomalaisnuoret” (Westö & Eremenko 2016). Parhaimmassa tapauksessa he tuovat ”mukavan suolaisen lisänsä jäyhään suomalaiseen kulttuuriin” (Koskinen 2008), mutta pahimmassa tapauksessa heidän kurittomuutensa vaikuttaa haitallisesti koko joukkueen suoritukseen. Näin pelikenttien kurittomuus yhdistyy stereotyyppiseen kuvaan maahanmuuttotautistaisten poikien ja nuorten miesten arvaamattomuudesta (Chun 2011; Hodge ym. 2008) ja toisaalta maahanmuuttotautistaisiin pelaajiin liitetystä kypsymättömyydestä (Ungruhe 2014; Vidacs 2006).

Nöyrän työteliäs joukkuepeli

Maahanmuuttotautistaisten pelaajien ominaisuuksia käsittelevä media-aineisto sisältää siis usein vertailuasetelman suomalaisiin pelaajiin, suomalaiseen pelityyliin tai yleisemmin suomalaisen jalkapallon arvomaailmaan. Selkeimmin tämä vastakkainasettelu näkyy kirjoituksina maahanmuuttotautistaisten pe-

laajien epäsuomalaisista ominaisuuksista, heidän suomalaisille pelaajille epätyypillisistä taidoistaan tai heidän kantasuomalaisten pelaajien junioripolusta merkittävästi poikkeavasta jalkapallokasvatuksestaan. Näin suomalaisuus toimii jalkapallonkin kentillä normina, josta maahanmuuttotautistaiset pelaajat joko hyvässä tai pahassa poikkeavat.

Aineistossa esiin nousevassa suomalaisessa tavassa pelata jalkapalloa korostuu yksilöiden sijaan joukkue ja taidon ja luovuuden sijaan tunnollisuus ja luotettavuus. Ylivertaisten taitojen tai poikkeuksellisten jalkapallovaistojen sijaan kantasuomalaisten pelaajien kohdalla keskeistä on annettujen ohjeiden ja taktiikan tunnollinen noudattaminen ja epäitsekäs joukkueen puolesta pelaaminen. Alla tätä suomalaista jalkapallomentaliteettia kuvaa uransa aikana yli sata A-maaottelua pelannut Sami Hyypiä.

Suomalainen luonteenpiirre on tunnollisuus. Se on Suomen puolustus-pelin perusta. Jos sovimme jotain, siitä pidetään kiinni koko 90 minuuttia. Toinen peruspilari on se, että kaikki osallistuvat, jokaisen on puolustettava. (Aaltonen 2018.)

Tunnollinen joukkuepeli ja yhteiseen asiaan sitoutuminen näyttäytyvät laajemminkin suomalaisten joukkuepe-
lien ytimenä. Esimerkiksi ”Parempaa

pelejä” -projektissa suomalaiset pallopelien huippuvalmentajat nimesivät suomalaisten menestyneiden joukkueiden taustalta yhteisiä piirteitä, joista tärkeimpänä esiin nousi ”tiivis ja aktiivinen puolustuspelejä ja joukkuepeleihin sitoutuneet pelaajat” (Aaltonen 2018). Jalkapallossa erityisesti Markku Kanervan menestyksekkäällä valmennuskaudella puhe joukkuepelistä ja siihen sitoutumisesta on selvästi korostunut. Johtavana ajatuksena on ollut, ettei Suomi pärjää yksilöiden taidossa ja osaamisessa maailman huipuilla. Sen vuoksi menestymismahdollisuus piilee tiiviissä ja saumattomasti toimivassa joukkuepelissä.

Hänen salaisuutensa on peliajatus, jossa ei niinkään korosteta yksilöitä vaan joukkuetta. Kanervan opeilla Huuhkajista on syntynyt taktisesti yhtenäinen, henkisesti lujaa ja yhteisen päämäärän eteen töitä tekevä tiimi, joka on parempi kuin erillisten pelaajien taitojen summa. (Karvala 2019.)

Suomalaiseen joukkuepelin korostamiseen liittyy epäitsekkyuden ja tunnollisuuden lisäksi myös oletus pelaajien henkisestä kypsyydestä ja tasapainoisuudesta. Suomalaisen jalkapallon arvojen vastaiseksi mielletty käyttäytyminen ilmenee aineistossa niin kiukutteluna, räjähtelynä, ylimielisyytenä kuin liian isoina egoina. Alla olevat kaksi lainausta kuvaavat

tätä hyvin. Joonas Kuisman (2019) kirjoituksessa suuret egot rajataan suomalaisten pallopelien menestysreseptin ulkopuolelle. Pekka Aalto (2018) puolestaan yhdistää kurinalaisesta pelitavasta lipsumisen lapsellisuuteen ja kypsymättömyyteen.

Jokainen tiesi roolinsa eikä kenenkään rooli ollut liian suuri suhteessa omaan kompetenssiinsa. Huuhkajien vahvuus, tiivis ja nöyrän työteliäs joukkuepelejä ilman suuria egoja, oli nyt sama kuin muilla menestyneillä suomalaisilla maajoukkueilla: Leijonilla ja Susijengillä. (Kuisma 2019.)

Hype taisi päästä muutaman pelaajan pään sisälle. Suoritus Unkaria vastaan oli jotain lapsellisen ja ylimielisen välimaastosta, eikä sellaiseen ole jatkossa varaa. Suomesta ei ikinä tule Barcelonaa, joka lyhytsyöttelee itsensä prässin alta väljemmille vesille. (Aalto 2018.)

Suomalaista jalkapalloilua ja maahanmuuttotaustaisia pelaajia koskevassa kirjoittelussa silmiinpistävää on siis painotusero yksilön ja joukkueen välillä. Suomalainen jalkapallo asettuu tyyppillisesti taitavien yksilöiden ja suurien egosten vastakohtaksi korostaen tunnollista joukkuepelejä. Maahanmuuttotaustaisten jalkapalloilijoiden näkökulmasta tilanne on ristiriitainen. Toisaalta heistä luodaan kuvaa massasta erottuvina poik-

keusyksilöinä, mutta toisaalta heiltä odotetaan myös annettuun malliin sopeutumista. Toimittaja Janne Kosunen on kuvannut tätä ristiriitaa osuvasti Aleksei Eremenko Junioriin kohdistuneiden odotusten osalta.

Hän edustaa sellaista pelaajatyyppejä, joita alituisen perätään Suomen jalkapalloon – persoonallisuuksia, jotka osaavat olla luovia ja ennalta arvaamattomia ja paneutua epätavallisiin kikkoihin ja harhautuksiin. Mutta sitten kun sellainen lopulta ilmestyy, niin hänet tuomitaan juuri siksi, että hän ei ole mallin mukainen. Tämä on ristiriitainen ajatusmalli jossa odotukset ja todellisuus vain harvoin kohtaavat. (Westö & Eremenko 2016.)

Jättipotti tai tyhjä arpa

Yhdistävänä tekijänä tämän artikkelin aineistossa nousee esiin oletus maahanmuuttotaustaisten pelaajien epäsuomalaisista tai suomalaisittain epätavallisista ominaisuuksista ja niiden kautta rakentuvasta kuvasta maahanmuuttotaustaisista jalkapalloilijoista poikkeusyksilöinä. Tämän poikkeuksellisuuden myötä heidän toivotaan ja myös odotetaan tuovan jotain uutta ja erityistä vuosikymmeniä jalkapallomaailman periferiassa viettäneeseen suomalaiseen jalkapalloon. Tätä erityisyyden odotusta allevii-

vaavat aineistossa niin lukuisat viittaukset eurooppalaisten maajoukkueiden tähtinä loistaviin maahanmuuttotautaisiin pelaajiin, kuin myös säännöllisesti toistuva kysymys ”Suomen Zlatanista”.

Kansakuntien menestyksessä on kyse sattumasta. Yksi ihmeellisen lahjakas mamu voi muuttaa niin paljon. Olisipa esimerkiksi eräs bosnialaispariskunta muuttanut aikoinaan Ruotsin Malmön sijaan vaikkapa Suomen Mikkeeliin, sinne Kuqin perheen naapuriin. Suomessa olisi nyt aivan toisenlainen jalkapallobuumi. Luultavasti olisimme jo 2000-luvun alussa pelanneet arvokisoissa. (Nieminen 2012.)

Suomalaisen jalkapalloilun tulevaisuutta ja sen potentiaalisia supertähtiä käsittelevissä kirjoituksissa esiin nouseekin mielenkiintoinen ero kantasuomalaisten ja maahanmuuttotautaisien nuorten pelaajien välillä. Siinä, missä maahanmuuttotautaisiin nuoriin pelaajiin liitetään helposti ja varsin vähäisilläkin pelillisillä näytöillä odotusjalapaussupertähteydestä, näyttäisi kantasuomalaisuus pikemminkin laskevan supertähteyden todennäköisyyttä. Alla olevat kaksi kirjoitusta ovat erityisen selkeitä esimerkkejä tästä puhettavasta, jossa kantasuomalaisuus ikään kuin rajaa pelaajan ”zlatanmaisena” supertähtipotentialin ulkopuolelle.

Omaa Zlatania meillä ei ole, ainakaan vielä. Mutta supertähden ilmaantuminen on oletettavasti vain ajan kysymys. Kuten tunnettua, huomisen suomalaiset jalkapallotähdet eivät ole nimeltään Jääskeläinen, Hämäläinen tai Pasanen, vaan Anyamale, Yaghoubi ja Atakayi ja heidän juurensa eivät ole Suomessa, eivätkä edes Etelä-Euroopassa vaan Kongon, Nigerian ja Sierra Leonen kaltaisissa maissa. (Westö & Eremenko 2016.)

Todennäköistä silti on, että seuraava suomalainen maailmanluokan tähti jalkapallossa ei ole kaurahattu, jonka sukunimi loppuu kirjaimiin ”-nen”. Luultavammin meitä suomalaisia jalkapallofaneja villitsee tulevina vuosina pelaaja, jonka nimen ääntämisessä joudumme tekemään aluksi töitä.”(Ylönen 2018.)

Vaikka yllä mainitut anyamalet, yaghoubi ja atakayit olivatkin/ovatkin lupaavia nuoria pelaajia, on juuri heidän nostamisensa huomisen ilmeisiksi supertähdiksi vaikeaa pelkin pelillisin perustein. Yllä olevia lainauksia voidaankin tulkita esimerkkinä maahanmuuttotautaisiin pelaajiin kohdistuvasta rodullistamisesta, joissa heihin liitetään poikkeuksellisuuden ja erityisyyden oletus ja odotus. Samoissa nuorisomaajoukkueissa heidän kanssaan pelanneiden väisästen, peiposten ja oksasten potentiaalini ohittaminen voidaan puolestaan nähdä esimerk-

kinä Vilgrenin (2007) mainitsemasta suomalaisen jalkapalloilun periferia- traumasta, jossa kantasuomalaiset pelaajat ovat vain ”pohjoisia pallonpotkijoita”. Supertähtipuheen myötä maahanmuuttotautaisiin pelaajiin kohdistuu siis odotus suomalaisen jalkapalloilun ja ennen kaikkea miesten maajoukkueen nostamisesta korkeammalle tasolle. Tältä osin keskustelusta voi löytää yhtymäkohtia myös ”black excellence” -termillä viitattuun ilmiöön, jossa vähemmistöjen asemassa olevien yksilöiden on oltava poikkeuksellisen hyviä mahtuakseen normiin ja tullakseen hyväksytyiksi joukkoon (Owusu 2016). Jalkapallon saralla asiasta on puhunut esimerkiksi kosovolaistaustainen Shpat Qerimi, jonka mukaan ”faktaa on se, että mun piti ulkomaalaisena pelaajana olla paljon parempi kuin suomalaisen, jotta saataisiin sama arvio peliesityksestä” (Saarinen 2014). Alla oleva toimittaja Eetu Setäsen (2015) kirjoitus kuvaa äärimmäisellä tavalla tämän supertähtiodotuksen vaikutuksia keskusteluun maahanmuuttotautaisien pelaajien merkityksestä ja roolista Suomen maajoukkueelle. Puhtaan meritokratiasesta näkökulmasta maahanmuuttajuutta suomalaisessa jalkapallossa tarkastelevan Setäsen mukaan maahanmuuttotautainen pelaaja voi olla Suomen maajoukkueelle joko ”jättipotti” tai ”tyhjä arpa”.

Jos Suomessa joku vielä ajattelee, että maajoukkueessa voi pelata vain virtasia ja korhosia, ummehtunut mieli on syytä tuulettaa äkkiä. Suomalais-venäläinen puolustaja Boris Rotenberg oli tyhjä arpa, mutta se ei tarkoita, etteikö jättipotin raaputtamista kannattaisi jatkaa. (Setänen 2015.)

Eikä Kamara ole Paul Pogba

Poikkeuksellisuuden kautta tapahtuva maahanmuuttotaustaisten pelaajien mediakäsittely on siis luonut osaltaan jännitteistä kuvaa maahanmuuttajuuden ja kantasuomalaisuuden välille. Keskeiseen osaan on tällöin noussut se, kuinka maahanmuuttotaustaisiksi mielletyt pelaajat eroavat suomalaisuudesta ja suomalaisesta tavasta pelata ja olla jalkapalloilija. Pelillisten tekijöiden lisäksi tämä on näkynyt selvästi myös siinä, millaista kuvaa maajoukkueitähdistä on luotu. Pitkään miesten maajoukkueen kirkkaimpina tähtinä loistaneita Jari Litmasta ja Sami Hyypiää käsittelevät kirjoitukset korostivat heidän vaatimattomuuttaan ja samaistuttavuuttaan. Kansainvälisestä menestyksestä huolimatta Hyypiä oli yhä ”sama voikkaalainen jätkä” (Pötry 2002) siinä missä Litmanen oli ”suomalainen vaatimaton supersankari” (Kempainen 2015).

Tämän perinteisen suomalaisen

urheilusankaruuden rinnalle alettiin 2000-luvun alussa rakentaa mielikuvaa uusista maahanmuuttotaustaisista tähdistä, joiden kohdalla samaistuttavuuden korvasi poikkeuksellisuuden ihastele ja kauhistelu. Otsikoihin nousivat tällöin ”Aleksi Eremenko Juniorin ja Perparim Hetemaj’n kaltaiset ajoittain tuittuilevat pallojonglöörit” (Alavuotunki 2011), ”turhautuessaan tulta ja tappuraa” (Innanen 2019) oleva Roman Eremenko tai ”tulisieluin” (Wickström 2017) Shefki Kuqi. Erilaisista pelipaikoista ja -tyyleistä huolimatta näitä pelaajia yhdisti heihin liitetty arvaamattomuus ja räjähdysherkkyys. Analysoidussa aineistossa silmiinpistävää onkin, kuinka harvoin maahanmuuttotaustaisia pelaajia käsitellään arvaamattomuuden sijaan esimerkiksi luotettavina tai kypsinä joukkuepelaajina tai yhteishenkeä kohottavina pelikavereina.

Viime vuosien aikana maahanmuuttotaustaisista pelaajista suomalaisessa mediassa esitetty kuva on kuitenkin laajenemassa ja monipuolistumassa. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että pelaajamassan kasvamisen myötä myös pelaajatyyppit ja pelipaikat ovat monipuolistuneet. Erilaisten pelaajatyyppeiden saadessa yhä enemmän palstatilaa ei perinteinen arvaamattomuutta ja räjähdysherkkyttä korostava lähestymistapa tunnu enää toimivalta. Esimerkiksi maalivahti

Lukas Hradeckylle on pelillisten keuhjen lisäksi soviteltu mediassa myös aiemmin maahanmuuttotaustaisille pelaajille hyvin harvinaista roolia joukkueen henkisenä johtajana ja yleisesti ottaen hyvänä tyyppinä. Vaikka ulospäinsuuntautunut ja avoin Hradecky poikkeakin jossain määrin litmaslaisesta urheilutähdestä, ei häntä ole kuitenkaan käsitelty maahanmuuttotaustaisille pelaajille tyyppillisen huolipuheen näkökulmasta.

Maalivahti Lukas Hradecky oli täydellinen johtava pelaaja pitämään positiivista kierrettä yllä ja samalla synnyttämään ilmiötä. Bundesliiga-koppari on kentällä rautainen ammattilainen, mutta viheriön ulkopuolella rento ja hyväntuulinen tunnelmanluoja. Hradecky nautti Pohjoiskaarten huudattamisesta – ja parista kolmesta oluesta voiton jälkeen. (Kuisma 2019)

Hradeckyn kohdalla on kuitenkin syytä huomioida, ettei hän välttämättä edusta perinteistä rodullistettua kuvaa maahanmuuttotaustaisesta jalkapalloilijasta. Slovakiassa syntynyt, mutta kaksivuotiaasta asti Suomessa asunut Hradecky ei poikkea ulkoisesti kantasuomalaisesta palloilijasta ja hän on julkisuudessa korostanut näkyvästi identiteettiään turkulaisena. Hänen lisäksi esimerkiksi maahanmuuttotaustaisten pelaajien mediakäsittelyn muutoksesta voidaan

kuitenkin nostaa myös keskikenttäpelaaja Glen Kamara, jonka vanhemmat ovat kotoisin Sierra Leonesta. Tampereella syntynyt, mutta 12-vuotiaana Englantiin muuttanut Kamara on tummahoinen ja hän kommunikoi suomalaisen median kanssa englanniksi. Kamaran käsittelylle negatiivisen poikkeavuuden ja huolipuheen kautta olisi siis ainakin ulkoiset perusteet. Sopeutumattomuuden ja haasteiden sijaan Kamaran kohdalla korostuu kuitenkin nöyryys ja joukkueelle pelaaminen. Näin hänet on erilaisesta taustastaan huolimatta istutettu perinteisen suomalaisen urheilusankaruuden muottiin. Alla toimittaja Ari Virtanen (2020) tekee mielenkiintoisen erottelun suomalaisten ja kansainvälisten futistähkien välillä.

Tähtipelaajia olivat Pukki ja Kamara, ja sellaisiksi he olivat nöyriä joukkuepelaajia. He eivät käyttäytyneet siten kuin tähtipelaajien voisi kuvitella käyttäytyvän. Pukki ei ole mikään Zlatan. Eikä Kamara ole Paul Pogba. (A. Virtanen 2020.)

Siinä missä Shefki Kuqin, Aleksei Eremenko Juniorin, Perparim Hetemaj'n ja monien muiden ensimmäisen aallon maahanmuuttotaustaisten maajoukkuepelaajien kohdalla vertailukohtia haettiin vielä Zlatan Ibrahimovićin kaltaisista arvaamattomista ja isoegoisista su-

pertähdistä, on Lukas Hradecky, Glen Kamaran ja monet muut uudet huuhekajatähdet hyväksytyt osaksi luotettavien, tasapainoisten ja joukkueelle pelaavien suomalaisten palloilutähkien jatkumoa. Sen sijaan, että vastakkainasettelua rakennettaisiin maahanmuuttotaustaisten ja kantasuomalaisten pelaajien välille, on jakolinjana nyt yllä lainatun esimerkin mukaisesti enemmänkin suomalaisen ja kansainvälisen futistähkeyden välillä.

Lopuksi

Tässä artikkelissa on tarkasteltu maahanmuuttotaustaisia miesjalkapalloilijoita koskevaa kirjoittelua suomalaisessa mediassa. Aineiston tulkintaa on ohjannut rodullistamisen käsite ja ajatus valkoisesta katseesta normatiivisena tilana ja kokemuksena. Analysoiduissa teksteissä korostuu ajatus maahanmuuttotaustaisista pelaajista poikkeusyksilöinä, jotka epäsuomalaisten ominaisuuksien ja kokemusten myötä auttavat periferiatraumasta kärsivän suomalaisen jalkapalloilun korkeammalle tasolle. Tähän poikkeuksellisuuteen liittyy myös omat riskinsä, sillä pelillisen osaamisen lisäksi maahanmuuttotaustaisiin pelaajiin on liitetty vahvasti oletus arvaamattomuudesta.

Maahanmuuttotaustaisia pelaajia koskevassa kuvastossa on kuitenkin mahdollista havaita myös muutoksia, jotka voidaan jäljittää ainakin kolmeen kehityskulkuun. Ensinnäkin pelaajamassan ja erilaisten pelaajatyypien kasvun myötä maahanmuuttotaustaisten pelaajien sovittaminen yhteen muottiin on käynyt entistä vaikeammaksi. Toisaalta ajan kulumisen myötä myös maahanmuuttajataustaisiin pelaajiin liittyvä uutuuden viehätys ja eksoottisuus ovat katoamassa. Monet aikoinaan suurilupauksina pidetyt maahanmuuttotaustaiset pelaajat ovat kansainvälisen super-tähkeyden sijaan tehneet uransa kansallisella tasolla tai alasarjoissa. Maahanmuuttotaustaisten pelaajien normalisoiduessa näin osaksi suomalaisen jalkapallon arkea ei uusien lupausten harteille sovitella enää yhtä herkästi ”Suomen Zlatan” -lempinimeä. Kolmantena tekijänä kirjoitteluun vaikuttaa tällä hetkellä se, että Suomen miesten maajoukkue on ainakin hetkellisesti selittänyt periferiatraumansa pelaamalla itsensä arvokisoihin. Kaiken lisäksi historiallinen arvokisapaikka saavutettiin normatiivisen suomalaisella tavalla eli työteliään ja tunnollisen joukkuepelin kautta. Myös tämä on osaltaan vähentänyt tarvetta Huuhkajien kurssin kääntävälle poikkeukselliselle supertähdelle.

Tämän artikkelin aineiston pohjal-

ta ei tule kuitenkaan tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Ensinnäkin on syytä muistaa, että artikkelissa on käsitelty lähinnä vain maajoukkueiden pelaajia, jolloin kirjoittelussa on korostunut Suomen maajoukkueen ja suomalaisen jalkapallokulttuurin yhteinen etu. Etenkin viime vuosina vallinneessa tilanteessa, jossa maajoukkueen pelit ovat menneet hyvin, ei mediassa ole oletettavasti ollut syytä korostaa tai etsiä eroja ja jännitteitä. Mutta muuttuisiko näkökulma, jos Huuhkajien liito päätyisikin mahlaskuun? Kielisikö Hradeckyn rento tunnelmanluonti tällöin keskittymisenpuutteesta ja Kamaran englanniksi antamat haastattelut ongelmista joukkueeseen sitoutumisessa? Näihin kysymyksiin vastaamiseksi rodullistamista ja valkoista katsetta koskevaa tutkimusta tarvitaan myös huipputasen ja kansallisen yhtenäisyyden ulkopuolella. Tältä osin esimerkiksi Roman Eremenkon tilanne on mielenkiintoinen. Kuinka hänen mahdollinen paluunsa (tai palaamattomuutensa) maajoukkueeseen vaikuttaa hänen suomalaisessa mediassa saamaansa käsittelyyn?

Kontekstin osalta jalkapallon ja rodullistamisen välistä suhdetta tarkasteleva tutkimus olisi tarpeellista viedä media-analyysin lisäksi myös käytännön tasolle. Tutkimusten ja raporttien mukaan esimerkiksi maahanmuuttotau-

taisten pelaajien kokemukset rasismista ovat yleisimpiä juniori- ja alasarjatasoilla. Käsitteellisesti tarvetta olisi puolestaan rodullistamisen dynaamisuutta ja kontekstialisuutta tarkastelevalle jatkotutkimukselle. Kuinka rodullistaminen ja toiseus kohdistuu eri pelaajiin, millaisissa konteksteissa se ilmenee ja millaista vaihtelua sen osalta voidaan havaita?

VIITTEET

1. Artikkelissa ei siis käsitellä naisjalkapalloilijoita. Rajauksen taustalla on aineiston saatavuuteen liittyvät haasteet. Maahanmuuttotauaset naiset jalkapalloilijat (ja naisjalkapalloilijat ylipäätään) ovat jääneet mediassa huomattavasti vähemmälle huomiolle mieskollegoihinsa verrattuna. Tältä osin tämänkin artikkeli päättyy siis vahvistamaan miesten hegemonista asemaa urheilun valokeilassa naisten kokemukset sivuuttaen.
2. Aineiston kerääminen on rajattu verkkohakuihin, minkä myötä 2000-luvun alusta olevaa materiaalia on ollut saatavilla huomattavasti vähemmän.

LÄHTEET

- Aalto, Pekka (2017) Näin somalipojasta tuli ammattilainen: ”Etsin hänet treeneihin joskus uimarannalta, joskus muualta”. *Aamulehti*. <https://www.aamulehti.fi/urheilu/nain-somalipojasta-tuli-ammattilainen-etsin-hanet-treeneihin-joskus-uimarannalta-joskus-muualta-24252969> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Aalto, Pekka (2018) Kolumni: Huuhkajien ympärille on pesiytynyt löysää puhetta pelaajista. *Satakunnan Kansan*. <https://www.satakunnankansa.fi/a/201313467> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Aaltonen, Mika (2018) *Rohkeasti suomalainen. Pohdinta suomalaisen jalkapallon olemuksesta*. https://www.palloliitto.fi/sites/default/files/Palloliitto/rohkeasti-suomalainen_web_0318.pdf (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Agergaard, Sine & Sørensen, Jan Kahr (2009) The dream of social mobility: ethnic minority players in Danish football clubs. *Soccer & Society* 10:6, 766–780.

Ahmed, Sara (2007) A phenomenology of whiteness. *Feminist theory* 8:2, 149–168.

Alavuotunki, Jaakko (2011) Suomifutis tarvitsee luovuutta. *Kansanuutiset*. <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/2687364-suomifutis-tilatuu-13.3.2020>.

Alba, Richard & Nee, Victor (2009) *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration*. Cambridge: Harvard University Press.

Andrews, David, Mower, Ronald & Silk, Michael (2011) Ghetto-centrism and the essentialized black male athlete. Teoksessa David Leonard & Richard King (toim.) *Commodified and Criminalized: New Racisms and African Americans in Contemporary Sports*. Rowman & Littlefield Publishers, 69–94.

Ansari, Humayun (2004) Introduction: racialization and sport. *Patterns of Prejudice* 38:3, 209–212.

Berg, Päivi (2016) Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyyden lasten ja nuorten urheiluseuraharrastuksissa. Teoksessa Päivi Berg & Marja Kokkonen (toim.) *Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut.

Carrington, Ben (2010) *Race, Sport and Politics: The Sporting Black Diaspora*. London: Sage.

Chun, Elaine (2011) Reading race beyond black and white. *Discourse & Society* 22:4, 403–421.

Delgado, Richard, & Stefancic, Jean (2017) *Critical Race Theory: An Introduction*. New York: NYU Press.

Eerola, Antti (2015) *Punapaidoiksi – Suomen jalkapallomaajoukkueen historia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Engh, Mari, Settler, Federico & Agergaard, Sine (2017) “The ball and the rhythm in her blood”: Racialised imaginaries and football migration from Nigeria to Scandinavia. *Ethnicities* 17(1), 66–84.

Eskola, Jari & Suojaranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

FIAM. 2020. *Verkkosivustot ja sovellukset. Kuukausitavoittavuus*. <https://fiam.fi/tulokset/>. (Tarkastettu 14.5.2020.)

Gans, Herbert (2017) Racialization and racialization research. *Ethnic and Racial Studies* 40:3, 341–352.

Gems, Gerald R. (2012) Sport and the Italian American Quest for Whiteness. *Sport in History* 32:4, 479–503.

- Hakola, Tero (2015) Liigavalmentaja listasi pelaajien sukunimiä Twitter-viestissään – Palloliitto tuomitsi suvaitsemattomuuden. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002811621.html> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Hoberman, John (1997) *Darwin's Athletes: How Sport Has Damaged Black America and Preserved the Myth of Race*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Hodge, Samuel, Burden, Joe, Robinson, Leah & Bennett, Robert (2008) Theorizing on the stereotyping of black male student-athletes: Issues and implications. *Journal for the Study of Sports and Athletes in Education* 2:2, 203–226.
- Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat: Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Huhta, Helena (2013) Monikulttuuriset suomalaiset huippu-urheilijoita. Teoksessa Mikko Piispa & Helena Huhta (toim.) *Epätavallisia elämänkulkuja. Huippu-urheilijat ja -taitelijat 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 134, 79–144.
- Hylton, Kevin (2008) *'Race' and Sport: Critical Race Theory*. Routledge.
- Innanen, Timo (2019) Näkökulma: Huuhkajissa ovi auki Roman Eremenkolle – ”Vahvistaisi ryhmää tuntuvasti”. *MTV*. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kommentti-huuhkajissa-ovi-auki-roman-eremenkolla-vahvistaisi-ryhmaa-tuntuvas-ti/7629380>. (Tarkastettu 1.9.2020.)
- Ismail, Atik (2017) *Ammattina jalkapallo – Suomalaisfutajat maailmalla 1952–2014*. Helsinki: Minerva.
- Karvala, Kreetta (2019) Pääkirjoitus: Huuhkajat näytti upealla pelillä yhteistyön voiman. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/d09237e3-43fc-4adc-899e-114d7d154d73> (tarkastettu 13.3.2020.)
- Kemppainen, Jouni (2015) Jari Litmanen avaa sydämensä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000002849600.html>. (Tarkastettu 1.9.2020.)
- Keskinen, Suvi (2009) Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena. Teoksessa Suvi Keskinen, Salla Tuori, & Anna Rastas (toim.) *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kriitikoita*. Tampere: Vastapaino, 33–46.
- Kinnunen, Jaakko (2015) Kommentti: Huuhkajat on Euroopan huonoin maajoukkue. *Keskisuomalainen*. <https://www.ksml.fi/urheilu/jalkapallo/Kommentti-Huuhkajat-on-Euroopan-huonoin-maajoukkue/361519> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Koskinen, Jukka (2008) Maajoukkue-edustuksen oltava kunnia-asia. *MTVUutiset*. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/maajoukkue-edustuksen-oltava-kunnia-asia/3980874#gs.zz46yf> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Kuisma, Joonas (2019) Kommentti: Huuhkajat opetti paatuneelle kyynikolle, että aina on toivoa. *YLE*. <https://yle.fi/urheilu/3-11061471> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Kytölä, Samu (2017) ”Are They Singing the National Anthem?”: Football followers’ responses to the ethnic diversification of Finland men’s national football team. Teoksessa Sirpa Lepänen, Elna Westin, & Samu Kytölä (toim.) *Social Media Discourse, (Dis)identifications and Diversities*. Routledge, 62–93.
- Laine, Olli (2018) *Dokumenttiprojekti: Kotimaa Kosovo-Suomi*. <https://areena.yle.fi/1-3970477> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Lehtola, Erkkä V. (2007) Maahanmuuttajat maajoukkueen avuksi. *Helsingin Sanomat*.
- Maguire, Joe (1991) *Sport, racism and British society: a sociological study of England's elite male Afro/Caribbean soccer and rugby union players*. Falmer Press.
- Murji, Karim & Solomos, John (2005) Introduction: Racialization in theory and practice. Teoksessa Karim Murji & John Solomos (toim.) *Racialization: Studies in Theory and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 1–12.
- Naakka, Anna-Majja (2014) *Foreign Players in the Finnish Football League 1970–2010*. Master’s thesis, Department of Sport Sciences. University of Jyväskylä: Faculty of Sport and Health sciences.
- Nieminen, Tommi (2012) Suomen urheilun tulevaisuus on maahanmuuttajissa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000002596139.html> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Oivio, Janne (2017) Ex-valmentaja kertoo, miksi Pyry Soiri loisti Huuhkajissa – ”Yksi ominaisuus on kansainvälistä tasoa”. *Iltasanomat*. <https://www.is.fi/huuhkajat/art-2000005399785.html> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Omi, Michael & Winant, Howard (1986) *Racial Formation in the United States: From the 1960s to the 1990s*. New York: Routledge.
- Owusu, Julian (2016) Black Excellence. Teoksessa Sofia Lindfors (toim.) *Toiseus 101 – näkökulmia toiseen*. Helsinki: UrbanApa, 40–44.
- Pyykkö, Risto (2015) Isän nimeen. *Lapin Kansan*. <https://www.lapinkansa.fi/isan-nimeen/45936> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Pötry, Anne (2002) *Sami Hyypiä - Voikkaalta Valioliigaan*. Palloliitto. <https://www.palloliitto.fi/jalkapallouutiset/sami-hyypia-voikkaalta-valioliigaan>. (Tarkastettu 1.9.2020.)
- Rastas, Anna (2002) Katseilla merkityt, silminnähdyn erilaiset. Lasten ja nuorten kokemuksia rodullistavista katseista. *Nuorisotutkimus* 20:3, 3–17.
- Rosbrook-Thompson, James (2013) *Sport, Difference and Belonging: Conceptions of Human Variation in British Sport (Vol. 11)*. Routledge.
- Rosti, Pasi (2018) Näkökulma: Glen Kamara matkalla seuraavaksi suomalaiseksi supertähdeksi. *Vaihtopenkki*. <https://vaihtopenkki.com/nakokulma-glen-kamara-matkalla-seuraavaksi-suomalaiseksi-supertahdeksi/> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Saarinen, Jesse (2014) Ruotsil on Zlatan ja Suomal on Nenä. *Jalkapallosehti*. <https://jalkapallosehti.fi/ruotsil-zlatan-ja-suomal-nena/> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Setänen, Eetu (2015) Kasvaako Suomen tulevaisuus ulkomailla? *Länsi-Suomi*. <https://ls24.fi/plus/kuka-ihmeen-thomas-lam> (Tarkastettu 13.03.2020.)
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2017) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Twine, France, Warren, Jonathan, W. & Warren, Jonathan (2000) *Racing Research, Researching Race: Methodological Dilemmas in Critical Race Studies*. New York: NYU Press.
- Ungruhe, Christian (2014) ”Natural Born Sportsmen”. Processes of othering and self-charismatization of African professional footballers in Germany. *African Diaspora* 6 (2), 196–217.
- Van Sterkenburg, Jacco, Knoppers, Annelies, & De Leeuw, Sonja (2010) Race, ethnicity, and content analysis of the sports media: A critical reflection. *Media, Culture & Society* 32(5), 819–839.
- Vidacs, Bea (2006) Through the prism of sports: why should Africanists study sports? *Africa Spectrum*, 331–349.
- Viljanmaa, Toni (2015) Pilalle paapotut pallon pelaajat. *Pohjalainen*. <https://www.pohjalainen.fi/mielipide/kolumnit/pilalle-paapotut-pallon-pelaajat-1.1813017> (Tarkastettu 13.3.2020.)
- Villgren, Matti (2007) Maajoukkueen kannattajat identiteettinsä rakentajina. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.) *Kuningaspelin kentät – jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Tampere: Tammer-Paino, 155–165.

Virtanen, Ari (2019) Perparim Hetemaj: ”Suomalaisten pitäisikin olla ylpeitä historiastaan”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paivanlehti/23032019/art-2000006044828.html> (Tarkastettu 13.3.2020.)

Virtanen, Ari (2020) *Oi Suomi on! Huuhkajien tie jalkapallon EM-kilpailuihin*. Helsinki: HS Kirjat.

Virtanen, Jari (2019) Kommentti: Kannattaako Markku Kanervan edes pohtia Roman Eremenkoa enää lennossa oleviin Huuhkajiin? *Hämeen Sanomat*. <https://www.hameensanomat.fi/urheilu/kommentti-kannattaako-markku-kanervan-edes-pohtia-roman-eremkoa-ena-lennessa-oleviin-huuhkajiin-770549/> (Tarkastettu 13.3.2020.)

Westö, Märten & Eremenko, Aleksei (2016) *Eremenkot. Jalkapalloperheen tarina*. Helsinki: S&S Kustantamo.

Wickström, Mika. 2017. *Shefki Kuqi - Kosovon härkä*. Helsinki: Tammi.

Wilcox, Ralph (2006) Irish Americans in sports. Teoksessa John Joseph Lee & Marion Casey (toim.) *Making the Irish American: History and Heritage of the Irish in the United States*. NYU Press, 443–457.

Ylönen, Seppo (2018) Ainakin voiton hetkellä urheilu yhdistää kansan: Suomen seuraava jalkapallotähti ei ole kaurahattu, jonka sukunimen lopussa ovat kirjaimet ”-nen”. *Lapin Kansa*. <https://www.lapinkansa.fi/essee-ainakin-voiton-hetkella-urheilu-yhdistaa-kan/145566> (Tarkastettu 13.3.2020.)

FT Marko Kananen työskentelee projektipäällikkönä Nuorisovaltuuston tutkimus- ja kehittämiskeskus Juveniassa (Xamk).

Tällä hetkellä Kananen toimii vastuullisena tutkijana Pois paitsiosta -hankkeessa, jossa tutkitaan maahanmuuttotoustaisten nuorten jalkapalloharrastuksessa kohtamia inklusion ja eksklusion muotoja ja urheiluharrastuksen sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Jalkapalloon ja liikunta- ja urheilukulttuuriin liittyvien kysymysten lisäksi Kananen on kiinnostunut yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja (moni)kansalaisuuden teemoista.